

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

ויהיה לחמור צער, צער בעלי חיים אסור ע"כ: **שוב התורה מלמדת את האדם על אצילות הנפש של היהודי ברוח התורה** עד כמה חייב לתת את דעתו שלא יצער את החמור בזה שיראה את השור מעלה גרה וידמה בנפשו שנתנו אוכל רק לשור ולא נתנו. ומוזה ילמד ויקיש האדם על אחת כמה וכמה שצריך להיות זהיר ונזהר שלא לצער את חברו ולתת את דעתו בכל פעולה מעשה או דיבור שלא ישתרעב מכך צער לזולת.

מעשה שנענש רבי על צער בעלי חיים:

ואכן מבואר **במסכת בבא מציעא דף פה ע"א** כיצד רבי נענש בגלל צער בעלי חיים. פעם היה רבי בדרכו ועבר בסמוך לבית השחיטה והנה עגל אשר היה בדרכו לשחיטה רץ לעברו של רבי והכנים ראשו תחת בגדו של רבי והיה בוכה על שנלקח לשחיטה, אך רבי אמר לעגל אין מה לעשות לך נוצרת ולכן תלך לשחיטה, אמרו מהשמים כיון שלא מרחם על העגל יבואו עליו יסורים, וכך היה במשך שלוש עשרה שנה סבל יסורים קשים מאוד, ולא נסתלקו ממנו עד שפעם אחרת שפחתו ראתה בחצר תולדות של חולדות ושאלה את רבי מה לעשות איתם, והשיב ורחמיו על מעשיו שלא תסלק אותם, אמרו מהשמים כעת שנתעוררו רחמיו עליהם יסתלקו ממנו היסורים וכך היה. ואם כך נענש רבי בשביל צער העגל על אחת כמה וכמה שהאדם נענש על כל צער שעושה לחברו.

מעשה עם האריז"ל עונש המצער בע"ח:

כמובא סיפור מהאר"י חק' שאשה אחת עמדה מלדת, והאר"י חק' גילה שעונש זה בא עליהם משום שכביתם עמד סולם עכור תרנגולים שיעלו לשתות ולהרוות את צמאונם. ביום מן הימים אמרה האשה להמשרתת שתסיר הסולם משם אף כי לא היתה כונתה לצער את התרנגולים, ופגם זה, צערם של התרנגולים, גרם לעונש שתפסיק מלדת. ואמנם לאחר שהשיבו את הסולם למקומו, נתברכה האשה שוב בפרי בטן (עיין בקב הישר פ"ז). נמצא שגם צערו של בעל חי גורם לקטרוג רח"ל, על אחת כמה וכמה מה גדול הפגם בגרימת צער לאדם כי מי יוכל לשער עומק הדין המתעורר על ידי גרימת צער לאדם מישראל.

איסור התורה לצער אב:

ובאמת מלבד הנלמד מפרשתנו על חובת הזהירות לצער אפילו בעלי חיים וכל שכן האדם, עוד **מבואר במסכת בבא מציעא דף נח ע"ב** תנו רבנן לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. וכו'. ומביאה הגמרא דוגמאות שמצער חברו באיזה דיבור זה אונאת דברים. **אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: גדול אונאת דברים מאונאת ממון**, שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ורבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להישבון, וזה לא ניתן להישבון. עוד הוסיפה הגמרא בדף נט ע"א אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. **וכתב בספר החינוך פרשת בהר מצוה שלח** שלא להונות אחד מישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם. **וכך כתב בספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות כד** והמצער כל איש מישראל, אף על פי שלא נכתב בו העונשים האלה, עובר בלא תעשה, שנאמר (ויקרא כה, יז): ולא תונו איש את עמיתו, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"מ נח ב): באונאת דברים הכתוב מדבר, והוא מענין הצער והמצוק, מלשון (ישעיה מט, כו): והאכלתי את מוניך את בשרם. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"מ נט א): כל השערים ננעלו, חוץ משערי אונאה. ובמקום שדבר הכתוב באונאת ממון הזכיר שם מקח וממכר, שנאמר (ויקרא כה, יד): וכי תמכרו ממכר לעמיתך. ואמרו (ב"מ נח ב): גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזו בגופו וזו בממונו, זו נאמר בה (ויקרא כה, יז): ויראת מאלהיך, וזו לא נאמר בה "ויראת". **וכך פסק הרמב"ם הלכות מכירה פרק יד הלכה יח** גדולה הונאת דברים מהונאת ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, וזה בממונו וזה בגופו, והרי הוא אומר בהונאת דברים ויראת מאלהיך לפי שהדבר מסור ללב, הא למדת כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך, וכל הצועק מהונאת דברים נענה מיד שנאמר כי אני ה'. **וכן נפסק בשו"ע חו"מ סימן רכה סעיף א** כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, זה בגופו וזה בממונו; והצועק על אונאת דברים נענה מיד. **ובסעיף ג** צריך לזהר ביותר באונאת אשתו, לפי שדמעתה מצויה. הרי מבואר בפירוש עד כמה חובת האדם להיות זהיר שלא לגרום צער לחברו ועוד יותר באשתו ובני ביתו, כמו שסיפרנו על רב רחומי **במסכת כתובות דף ס"ב ע"ב** שהיה רגיל לשוב לביתו בערב יום הכיפורים, ופעם אחת נתאחר לבוא, וגרם צער לאשתו עד שיצאו דמעות מעיניה, ובאותו רגע נתעורר עליו קטרוג, ונה נפשיה.

מעם איסור הצער שזה מצער את השכינה:

ואפשר לבאר מעם האיסור לצער אדם על פי המבואר **במסכת חגיגה דף טו ע"ב** אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא? אמר ליה קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר. אמר ליה אמאי? משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר. אמר ליה אמאי? רבי מאיר רמוז מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק! אמר ליה השתא

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

קאמר מאיר בני אומר בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי, קלני מזרועי. אם כך הקדוש ברוך הוא מצטער על דמן של רשעים קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך ע"כ. הראת לדעת כי ההלכה הראשונה שאמר הקב"ה בשם ר"מ שיש צער לשכינה מכל צער שנעשה לאדם, וכיון שהמצער אדם מצער את השכינה לכן יש חומרא בדבר וזה החסבר שכתב בטעם האיסור ויראת מאלוקיך אני ה' שהמכוון בזה כי בכל צרתם לו צר וכל צער שעושה מצער את השכינה וחומר עונשו. שנאמר בתהלים פרק צא פסוק טו וְקִרְאִנִּי וְאֶעֱנֶהוּ עֲמֹאֲנֹכִי בְצָרָה אֶחְלָצֶהוּ וְאֶכְפְּדֶהוּ: וכן ישעיהו פרק סג פסוק ט בְּכָל־צָרָתְךָ [לא] לֹא צָר וּמִלֶּאֱדָפְנִי הוֹשִׁיעֶם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ וגו':

ביאור הסגולה אלקא דמאיר ענני:

ואגב ראיתי דבר יפה שכתב בספר דף על דף מסכת סנהדרין דף מו ע"א והרה"ג ר' יצחק אריה ארליך שליט"א אמר כעין זה, די"ל דהכוונה למה דא' במשנתנו דר' מאיר אומר דבזמן שאדם מצטער אז השכינה אומרת קלני מראשי וקלני מזרועי, דהנה אי' בשם הרבי ר' בער המגיד ממעזריטש זי"ע עה"פ מן המצר קראתי י - ה ענני במרחב י - ה, דאם אנו קוראין מן המצר להקב"ה לא על צרותינו אלא על הצער שיש להשכינה הק' עי"ז, אז ענני במרחב י - ה, כי כשאנו מבקשים שהקב"ה יעשה למענו שלא יהי' לו צער, א"כ ע"ז אין שום מקטרג, ושפיר הקדוש ברוך הוא מקבל בקשתנו ועונה לנו, וזה מה שאנו מבקשים "אלקא דמאיר" שאמר שכשיש לי צער אז השכינה מקוננת ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי, "ענני", כדי שלא תצטרך לומר קלני מראשי קלני מזרועי, ואז שפיר זוכים שהקב"ה יקבל בקשתנו. ודו"ק ודפח"ח.

לימוד מנזיר על הקפדת התורה על צער:

כמו כן ניתן ללמוד מנזיר שאמרו חז"ל על נזיר הואיל שציער עצמו מן היין נקרא חוטא וצריך כפרה על זה, והרי המדובר בנזיר שהתורה קראה לו קדוש ונזיר ה' על ראשו והאיסור לשתות יין הוא בגלל מעלת קדושתו ואעפ"י כן תובעת התורה מאדם קדוש זה שיפשפש במעשיו ויביא כפרה על החטא שחטא שציער עצמו מן היין, יוצא מזה שצמצום והגבלה במצרכים חיוניים ולו אף כפרט אחד כמו היין, ולו רק לזמן מסוים, ואפילו אם על ידי כך הוא מתעלה למעמד של קדושה, נחשב כמרום כחטא של גרימת צער לאדם על ידי עינוי הגוף ומזיקים אותו להביא כפרה על מעשהו זה, וקרבתו איננו חולין בעזרה אלא הוא במקומו וכהלכתו, ונשים נא לב לנקודה נוספת צערו של הנזיר איננו בחיוב אלא בהעדר העונג של שתיית יין לזמן מסוים, ובכל זאת מביטים במרום גם על עינוי גוף קל כזה כעל חטא ממש, כל שכן שצער חיובי של האדם עושה רושם בשמים משתתפים בצערו ומשתדלים להמתיק את סבלו, וכמו שאמרו חז"ל בשעה שאדם מצטער שכינה מה אומרת עליו קלני מראשי קלני מזרועי כנ"ל.

ענישת אברהם בשביל רמו שאמר:

עוד מביאר במסכת בבא מציעא דף פו ע"ב יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם, אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל, אמרו לו: וכי בערביים חשדתנו שהם משתחווים לאבק רגליהם? כבר יצא ממנו ישמעאל. וכתב המהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא מציעא דף פו ע"ב ותשובת מלאכים זו שאמרו וכי בערביים כו' ודאי לא הוזכרה בכתוב ולא למדוה אלא מדלקה אברהם בזה שיצא ממנו ישמעאל אשר הערביים הם זרעו העובדים כזה ואמרין החושד ככשרים לוקה בגופו וק"ל: (מיהו לא זכיתי להבין דב"ק שהרי כבר ישמעאל נולד לפני י"ג שנים מאחר והדבר היה ביום שלישי למילתו ומילת בניו, ונמצא שאין קשר בין לידת ישמעאל לדברי המלאכים? גם ראיתי למרן החיד"א במראית העין שתמה הרי כך ראוי לעשות ומדוע יענש על כך, מה גם שבזהר כתוב שישמעאל הוא הפרדת הרע מאברהם עי"ש).

הומר ענישת בועז בשביל שלא הזמין מנוח וציערו, וכן פנינה:

הגמרא במסכת בבא בתרא דף צ"א ע"א מספרת אמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו שנאמר ויהי לו שלושים בנים ושלושים בנות שלח החוצה ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ' שופטים י"ב ט' וכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר פרידה עקרה אין לו בנים פרש"י במאי פרע לי. המהרש"א מבאר שהסיבה שלא הזמין בועז את מנוח לא נבעה מכוונה רעה חלילה מקובל היה שהאורח היה מביא מתנה לחתונה ואת שווי המתנה היה המקבל חייב להחזיר לנותן כשהוא יערוך חתונה בועז ידע שלא יוכל להחזיר למנוח מאה ועשרים מתנות כיוון שלמנוח אין ילדים וממילא הוא לא יעשה שום חתונה לכן לא רצה לקבל מתנות חנם ולא הזמין את מנוח לשמחותיו. מספרת הגמרא וכולן מתו בחייו כל שישים ילדי בועז מתו בחייו ייסורים נוראים כאלה לאבא לקבור את כל בניו בגלל מה מפני שלא הזמין אדם אחד לחתונות ילדיו דברים נוראים, כוונתו מהתורה של בועז לשם שמים שלא לקבל מתנת חנם וגם המרחק בין מקומות מגוריהם כל אלה לא הועילו לבעז הוא נאלץ לשלם מחיר כבד של קבורת כל שישים ילדיו מפני שלא הזמין את מנוח לשמחותיו ובכך גרם לו צער כמה חמור הוא גרימת צער אפילו בלא דיבור ובלא מעשה. ובך

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מבואר מבורך בדברי חז"ל בבבא בתרא דף טז ע"א שפנינה לשם שמים נתכוונה, כדכתיב (שמואל א, א ו) 'זכעסנה צרתה גם כעס בעבור הרעימה כי סגר ה' בעד רחמה'. דהיינו, פנינה ציערה את חנה כדי שתרים קולה בתפילה לקב"ה על שהיא עקרה, ובכל זאת נענשה, כדכתיב (שם ב ה) 'עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה'. שכל בן שהיה נולד לחנה, פנינה היתה קוברת שניים מבניה. וביארנו בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שבאמת למה פנינה נענשה הלא נתכוונה לשם שמים, אלא שפנינה בחבירו היא אש, וכמו שאדם יכניס את ידו לתוך אש אף שכוונתו לשם שמים ידו תשרף, כך הפוגע בחבירו, כוונה טובה אינה יכולה לשנות מאומה.

תשובת רשב"ג לרבי ישמעאל על מה נתבע:

במסכת שמחות פרק ה' הלכה ה', מספרים חז"ל שכאשר הוציאו את רבי ישמעאל ורשב"ג מעשרה הרוגי מלכות להריגה, היה רבי ישמעאל בוכה, ואמר לו רבן שמעון ברבי, בשתי פסיעות אתה נתון בחיקן של צדיקים ואתה בוכה, אמר לו וכי בוכה אני על שאנו נהרגין, בוכה אני על שאנו נהרגין כשופכי דמים וכמחללי שבתות, אמר לו שמה בסעודה היית יושב, או ישן היית, ובאתה אשה לשאול על נדתה ועל טומאתה ועל מהרתה, ואמר לה השמש שהיית ישן, והתורה אמרה אם ענה תענה אותו, ומה כתיב אחריו, וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב; שמות כ"ב כ"ב. הדברים מוזרים האם רב אינו צריך לאכול ולישון האם האשה שזכתה להיכנס ולדבר אישית עם מנהיג הדור נעלבה כל כך משום שנאלצה להמתין מספר דקות למרות כל זאת לימדנו רשב"ג אפילו גדול הדור עם כל זכויותיו ולמרות הצדק שבדבר יכול לשלם בחייו אף על צער קטן של אדם.

מוסר השכל:

עלה בידנו ללמוד מפרשתנו וממאמרי חז"ל עד כמה חייב האדם להיות נזהר מלצער את חברו ועוד יותר צריך משנה זהירות תוך ביתו בינו לבין אשתו ולבני משפחתו מפני שמרוב ששוחים בבית אחד כל הזמן יותר מצוי שבני אדם אינם נותנים דעת להיות זהירים בכך, ולזאת כל אחד צריך להרגיל עצמו ולתת דעתו מפני חומרת העונש על גרימת צער בין בכוונה ובין שלא בכוונה ואפילו לטובה או למצוה ולשם שמים ובאונם על הכל יבוא בחשבון שמלכד שמצער את הזולת מצער את השכינה, כמו שסיפרנו על אברהם אבינו או על בועז או על רבי ישמעאל כה"ג אשר נענשו בחומרא למרות כל המצדיקי שיש למעשיהם וק"ו לכל אדם, ובפרט בימי הספירה שמתו כ"ד אלף תלמידי ר"ע על שלא נהגו כבוד נראה לבאר בגלל שאחד לא כיבד את חברו הדבר היסב לו צער ועגמת נפש לחברו וכשיש צער לחברו בגללו הרי מעורר קטרוג בשמים עליו ולכן נענשו, ולזאת פעם סיפרנו על הגאון הגדול מהר"י בכר בעל הדברי אמת היה מוכן לוותר אפילו על חצי עולם הבא בשביל למחול על פגיעה קטנה בחברו אפילו שנעשה בצדק, וק"ו לאדם שפוגע בחברו פגיעה קשה, ולזאת המזהיר והנזהר ירבה שלומו כנהר כי שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, וכאשר נזכה להתגבר על מידותינו ונתקן את מעשינו נרבה אהבה ואחווה ורעות ובכך נזכה לגאולה בקרוב ולבניין ביהמ"ק ב"ב אכ"ר.

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא ס"ט